

BÍRÓ MELINDA

(Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet)

OKTATÁSI SEGÉDESZKÖZÖK SZEREPE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK ÚSZÁS TANÍTÁSÁBAN*

THE ROLE OF DIDACTIC DEVICES DURING TEACHING OF SWIMMING*

Összefoglaló

A szerző a didaktikai eszközök szerepét és jelentőségét tárgyalja az oktatási folyamatban, kiemelt hangsúllyal a mozgástanítás speciális területén, az általános iskolai úszásoktatásban. Tanulmányában kitér a didaktikai eszközök oktatási stratégiákban betöltött fontos szerepére, és egymástól elválaszthatatlan egységére. Megfigyeléseiben olyan úszást oktató személyeket (edző, úszásoktató, testnevelő, úszómester) tanulmányozott, akik általános iskolás korú tanulókkal foglalkoznak. Jelentős összefüggésekre hívja fel a figyelmet, a következő vizsgált változók mentén: az oktatók neme, szakképzettsége stb. Az eszközhasználat és az oktató didaktikai feladat összefüggésére, az úszásoktatásban használt segédletek jelentősebb szerepére, gyakoribb alkalmazására hívja fel a figyelmet.

Kulcsszavak: úszásoktatás, oktatási stratégia, oktatási eszköz.

Abstract

The author emphasises the role of didactic devices during education process, also the importance of these instruments especially in teaching of swimming. The study intend to employs the importance of didactic devices into teaching strategies, furthermore their closely related unit. The sample consisted of PE teachers and instructors with different kind of curriculum and proficiency, such as PE teacher, swimming instructor, swimming trainer etc. She observed primary school classes where there are swimming lessons. Observational dates pointed out those variables like gender and qualification. Emphasised the relation and efficiency didactic devices during teaching of swimming. Study warns apply devices more frequent.

Keywords: Teaching of swimming, teaching strategies, didactic devices.

---

* lektorált közlemény / referred article

Bevezetés

A nevelés „alapfunkciója a személyiségfejlődés szándékos segítése”(1), mely számos területen mehet végbe. Kutatásom során célul tűztem ki a személyiségfejlődés egyik fontos területének, a mozgástanításnak, azon belül is az úszásoktatásának komplex vizsgálatát, az ott használt oktatási stratégiák feltérképezése mellett a tanítási-tanulási módszerek feltárását, és ezáltal annak hatékonyságának a fejlesztését. Ehhez viszont fontos tisztába lenni az- zal, hogy „egyetlen olyan stratégia sincs, amely általánosan gyümölcsöző minden tanulási helyzetben” – fogalmaz NAGY SÁNDOR. „De a körülmé- nyeket és a tanulási feladatokat elemezve, egy meghatározott cél érdekében lehet stratégiákat ajánlani, illetve javasolni”(2).

Célom tehát az oktatás körülményeinek, tanulási feladatainak elemzését követően a mozgástanítás egyik speciális területén, az általános iskolai úszásoktatás megkönnyítésére, és annak hatékonyságának növelése érdeké- ben a legjobb eredményt produkáló oktatási stratégia ajánlása. Mindehhez viszont tisztába kell lenni azzal, hogy az oktatási stratégia egy olyan komp- lex eljárásrendszer, mely magába foglalja az oktatás módszereit, eszközeit, a szervezési módokat konkrét célok elérése érdekében. A stratégiát tehát egy olyan komplex módszernek tekinthetjük, melyből az oktatási eszközök nél- küözhetetlenek (3). Látható, hogy e négy fogalom: stratégia – módszer – eljárás – oktatási eszköz, szinte elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymás- hoz. Abban az esetben, ha az úszásoktatás folyamatában kívánom bemutatni, vizsgálni az oktatási stratégiát, akkor figyelembe kell vennünk azt, hogy az előzőekben felsoroltak (módszerek, eljárások, szervezeti formák, oktatási eszközök) mind hozzátartoznak a vizsgálat anyagához, sőt az oktatáshoz szükséges feltételek elemzése és pontos meghatározása sem maradhat ki belőle. Ezekből arra a következtetésre jutottunk, hogy a vizsgálatunkból nem hagyhatjuk ki egyik tényezőt sem. Egy olyan összetett folyamatban, mint az oktatás, hogy az oktatási stratégia és az oktatási módszerek objektív vizsgál- hatóvá váljanak, teljes összefüggésükben kell őket tanulmányozni, emellett pedig még számos pedagógiai változót is figyelembe kell venni. A kutatás összetettsége és komplexitása miatt a jelen szakcikkben az egyik tényezővel, az oktatási eszközökkel szeretnék részletesebben foglalkozni.

A didaktikai eszközök szerepe az úszásoktatásban

Oktatási eszköz, „az oktatás folyamatában felhasználható, az oktatás cél- jainak elérését segítő tárgy” (4). Az oktatási eszközök, taneszközök csoportosításánál számos felosztással találkozhatunk. A legteljesebb csoportosítást a Pedagógiai Lexikonban találjuk, ahol a mozgástanítás során használt se-

gédleteket TOMPA a didaktikai segédeszközök címszó alatt említi (5). Id tartoznak tehát az úszásoktatáshoz használt segédletek is. Melyek is ezek az eszközök? TÓTH ÁKOS a következőket sorolja ide: úszólap, úszórúd, úszólétra, kis műanyag téglák, labda, karika, úszó játékok, kis műanyag lebegő állatkák stb. (6). Emellett viszont még számos olyan eszköz van, ami megtalálható a tornaterem szertárában (mint pl. a hulahoppkarika, a pinpong- vagy teniszlabda) sőt kiegészíthetjük eszköztárat otthonról (műanyag kupakkal, flakonokkal, befőttesüveg tetejével, kulcsokkal). Az oktató – pedagógus eszközbeli kreativitása és a segédeszközök alkalmazása hozzájárul a sikeres és hatékony oktatáshoz.

„A lehetőségektől függően minél több segédeszközt alkalmazunk, annál jobban növeljük munkánk hatékonyságát” (7). Az úszásoktatás első lépcsőfokában, mikor a közeghez szoktatjuk tanítványainkat, annak sajátosságaival ismertetjük meg őket; jóval nagyobb teret kell biztosítani az eszközöknek.

A didaktikai eszköz alkalmazásának előnye, hogy a kezdő tanuló nem a vízzel való találkozásra, a vízalámerülésre koncentrál, hanem a segédeszközre, illetve az eszköz által kijelölt feladatra. Ha például vízbeugrás tanításakor labdát adunk tanítványaink kezébe vagy ugrás közben dobjuk nekik; ők a labdára, annak elkapására koncentrálnak önkéntelenül is elfeledkeznek – az oktatás szempontjából lényeges mozzanatról – a vízbeugrásról. Figyelemelterelő funkción kívül a víz tetején lebegő tárgy, például a labda **biztonságot nyújt**, segít fennmaradni a víz tetején, meg lehet ölelni vízbeugráskor. Vízbeugrás során a kézben tartott labda, illetve annak átölelése növeli a bátorságot, a biztonságérzetet; így a bátortalanabb és félénkebb gyerekek számára a biztonságérzet növelése kedvező hatással lesz az önbizalmára.

A **segédeszköz segíti, megkönnyíti** a feladat végrehajtását, – mint rávezető gyakorlatok – segítenek a könnyebb helyzetek megteremtésében, az egyszerűbbtől a nehezebb gyakorlatokra való előkészítésben. Hagy érzékeltessem egy gyakorlati példával az előző gondolatmenetet. A siklás végrehajtásának előfeltétele a lebegés. Ha deszkát vagy labdát adunk a tanulók kezébe, ők elkezdik feltárni a lehetőségeket: mire is tudják használni. Lenyomják a víz alá, eldobják, ráhasalnak, szörföznek rajta. Lábuk néhány másodpercre elszakad a talajtól, mely a lebegés és a siklás első mozzanata. A fokozatoságot szem előtt tartva második lépcsőben végeztethetjük a siklást párosával, labdával a kézben – igénybe véve a társ segítségét, aki a labdát fogva áthúzza pártját a túlsó partra, mint „hajó a rakományát”. Harmadik gyakorlatként adhatjuk a siklást labdával a kézben, mely jelentősen megkönnyíti a végrehajtást. Ezt követheti az eldobott labda utáni siklás. A gyakorlatokból jól érzékelhető, hogy tanítványaink fokozatosan jutnak el a kitűzött célig, a siklás végrehajtásáig. A gyakorlatok során az eszköz segíti a végrehajtást és könnyíti annak elsajátítását.

Mint már említettem a segédeszközöknek fontos előkészítő- és rávezető szerepük van, de emellett még ki kell emelni **kényszerítő helyzetként** való alkalmazását is. A tanár által víz alatt mozgatott tárgy követése arra ösztönzi a tanulót, hogy kinyissa szemét a víz alatt. A víz tetején lebegő játék pedig arra, hogy átugorja azt. Ha tanítványaink kezébe labdát adunk, máris kényszerítő helyzetek sorozata elé állítjuk őt. Már azzal, hogy kézben kell tartania azt, megnehezítjük számára, hogy megtörölje a szemét, így lépésről-lépésre oltjuk ki belőle a szükségtelen mozzanatokot és ezáltal hozzászoktatjuk őt a vízhez.

Az eszköz, mint **játék** örömszerző funkcióját sem szabad elhanyagolni. Játék közben észrevétlenül olyan feladatokat is meg lehet tanítani, mely talán egyhangúnak, monotonnak tűnne a gyerek számára. Ping-pong labda fújása a víz tetején izgalmas feladatnak ígérkezik. A társ, mint „sziget” megkerülése, „körbehajózása” a ping-pong labdával, „vitorlás hajóval” úgy, hogy a tanítvány szolgáltatja hozzá a szelet – nemcsak, hogy izgalmas játék, de közben a gyermek önkéntelenül megtanulja a levegő kifújásának mozzanatát is.

Az előzőekben a gyakorlati példákon keresztül szerettem volna hangsúlyozni a segédeszközök sokoldalúságát, mely nemcsak hogy megkönnyíti az úszást oktató munkáját és az oktatás folyamatát, motiválja a tanítványokat, és akár egész életre meghatározhatjuk vele az úszáshoz való viszonyukat.

Kérdésfeltevés

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy megfelelő szerepet kapnak az oktatási eszközök az úszásoktatás folyamán, illetve annak egyes speciális területein (kis- és mélyvízes vízhez szoktatásnál, úszásnemek tanításánál). Kíváncsi voltam arra, hogy milyen oktatási eszközöket választanak a szakemberek és azokat milyen gyakorisággal használják, illetve hogy milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a vizsgálati személyek (testnevelők, edzők, oktatók, illetve úszómesterek) eszközhasználatában.

Kutatási hipotézisek

Az oktatási eszközök kiválasztása az oktatási anyag természetén kívül még nagymértékben függ az óra típusától és a didaktikai feladattól is. Véleményem szerint az eszközök használata bizonyos didaktikai feladat felé tolódik el. Míg a játék és a gyakoroltatás során jelentős szerepet töltenek be, addig számos fontos esetben, mint például új anyag feldolgozásánál nem kapnak elég teret.

A taneszközök közül csak némelyek kapnak szerepet (úszódeszka), míg számos hasznos tárgy kimarad az oktatásból. Feltételezem, hogy az úszófog-

lalkozások során az oktatási eszközök használata kismértékű, viszont jelentős különbségeket vélek a vizsgálati személyek eszközhasználatában.

A vizsgálat anyaga és módszerei

1. A vizsgálati személyek, a minta

Kutatásomban a megfigyelés és a kikérdezés során mindazok a személyek beletartoznak a vizsgálati populációba, akik Egerben általános iskolás-korú tanulóknak úszást oktatnak. A megfigyelt mintába tartozó személyek csoportosítása különböző változók és attribútumok alapján történt, a populációra jellemző arányok értelmében. Olyan rétegzett, véletlen mintavétellel alakítottam ki a vizsgálati mintát, melyet a nem (**férfiak, nők**), valamint a képesítés (**testnevelő tanár – úszásoktatói képesítés nélkül; testnevelő – úszás oktatói képesítéssel; testnevelő, aki edzői képesítéssel is rendelkezik; olyan oktató, akinek nincs testnevelő tanári képesítése; szakképzett úszásoktató; úszóedző**) szerint igyekeztem reprezentatívvá tenni. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján meghatároztam és kialakítottam a rétegek arányát.

A minta összetételét a következő táblázat tartalmazza (1. táblázat):

A minta összetétele a kutató által kijelölt reprezentativitási szempontok alapján 27 fő.

Változó	Attribútumok			fő
Nem szerint	Férfi			(11) fő
	Nő			(16) fő
	<i>Összesen:</i>			<i>(27) fő</i>
Az úszást oktató személy képesítése	Testnevelő tanár			(14) fő
	Úszásoktató			(8) fő
	Úszóedző			(2) fő
	Úszómester, uszodamester			(3) fő
	<i>Összesen:</i>			<i>(27) fő</i>
Az úszástanítás ideje, tanítási tapasztalat alapján	1 – 3 éves tapasztalat			(7) fő
	3 – 10 éves tapasztalat			(6) fő
	10 évnél hosszabb tapasztalat			(14) fő
	<i>Összesen:</i>			<i>(27) fő</i>
Edzői képesítés szerint	Nincs képesítés	testnevelő	(7) fő	(11) fő
		oktató	(2) fő	
		edző	(0) fő	

		úszómester	(2) fő	
Alapfokú edzői		testnevelő	(3) fő	(3) fő
		oktató	(0) fő	
		edző	(0) fő	
		úszómester	(0) fő	
Középfokú edzői		testnevelő	(4) fő	(12) fő
		oktató	(5) fő	
		edző	(2) fő	
		úszómester	(1) fő	
Úszólícenccel rendelkezik		testnevelő	(0) fő	(6) fő
		oktató	(4) fő	
		edző	(1) fő	
		úszómester	(1) fő	
<i>Összesen:</i>				<i>(27) fő</i>

2. Az alkalmazott vizsgálati módszerek

A vizsgálat bonyolultságából adódóan a kutatás módszerei is összetettek. Vizsgálataim során két módszert alkalmaztam: a kikérdezést és a közvetett megfigyelés módszerét.

Kikérdezés

Kérdőíves módszerrel történt az oktatási eszközökkel kapcsolatos információk gyűjtése mellett az úszásoktatás színterének, az úszástanítással kapcsolatos tudásnak, az oktatás anyagi, dologi és személyi feltételének, és az ezzel kapcsolatos egyéb általános tudnivalók (időtartam, csoportlétszám stb.) meghatározása.

Közvetett megfigyelés és annak sajátossága

A tanár-tanuló közti sajátos interakciók, interakciós struktúrák meghatározása és az úszást oktató pedagógus vagy egyéb személy, úszással kapcsolatos tevékenységének a megfigyelése egy tervszerű, objektív tényeken alapuló megfigyelési rendszer segítségével történt. Mivel a jelen szakcikkben nem térek ki részletesen az interakciós struktúrák meghatározására, illetve ennek elemzésére, megemlítését fontosnak tartom, hiszen az oktatási eszközökkel kapcsolatos megfigyelések ugyanazzal a szisztémával és ugyanazon a megfigyelési lapon történtek. Ezen a megfigyelési lapon 3 másodperces időközönként rögzítettük az oktatási eszközök használatát, így egy perc alatt 20 alkalommal jelöltük, hogy milyen segédeszközt alkalmaz az oktató, és azt

hány tanuló használja. Videokamerával rögzítettük az úszófoglalkozásokat, így nemcsak hogy részletes és alapos elemzésre nyílt lehetőségünk, de az eredmények az írásos kikérdezés anyagával is összevethetőek. Az adatok későbbi felhasználásra raktározhatók így a rögzített anyag többször lejátszható, reprodukálható.

A videokamera és a megfigyelő személyek jelenléte zavaró, így a megfigyelés során különös figyelmet fordítunk arra, hogy a megfigyelés valóságos legyen, a megfigyelő személye ne befolyásolja a pedagógiai folyamatot és a megfigyelt szituációt. Ennek minimálisra csökkentése érdekében, a szakirodalmak ajánlásával szoktatási időt biztosítottunk azoknál a megfigyeléseknél, ahol a megfigyelő személyek nem maradtak észrevétlenek. A videokamerát viszont minden esetben megpróbáltuk észrevétlenné tenni, természetesen a megfigyelt személy tudtával. A megfigyelést az úszásoktatás időtartamára kiterjedő 30, 45, 60, 90 perces megfigyelési periódusokra osztottuk. A megfigyelés minden egyes, a mintába tartozó személynél két alkalomra egy kisvizés és egy mélyvizés oktatásra terjedt ki.

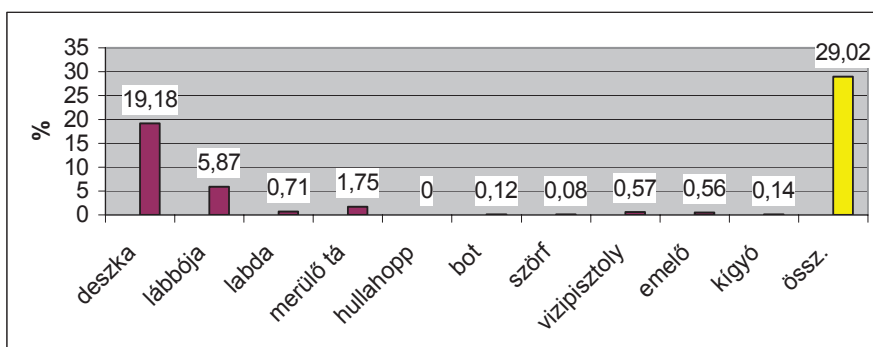
Eredmények

Az úszást oktató pedagógusok és szakemberek eszközválasztásában és az eszközhasználat gyakoriságában jelentős különbségek mutatkoztak. A vizsgálati személyek mintegy 80%-a használ valamiféle oktatási segédeszközt az úszófoglalkozásokon, 20%-uk viszont nem alkalmaz segédleteket. Az eszközöket nem használók 90%-a annak hiányát jelölte meg indokként, s csak 10% vallotta, hogy az adott didaktikai feladat nem igényelte a segédeszköz használatát az órán. Megfigyeléseink során a vizsgálati személyek a következő oktatási eszközöket használták: deszka, lábbója, labda, merülő tárgy, oktatóbot, vízpisztoly, „emelő” (1 kép) szőrfdeszka, poliföm kígyó. Olyan kellék, mint például a hullahopp karika, (ami mellesleg szinte minden iskolai szerelőben megtalálható) egyáltalán nem került elő a megfigyelt úszásórákon.

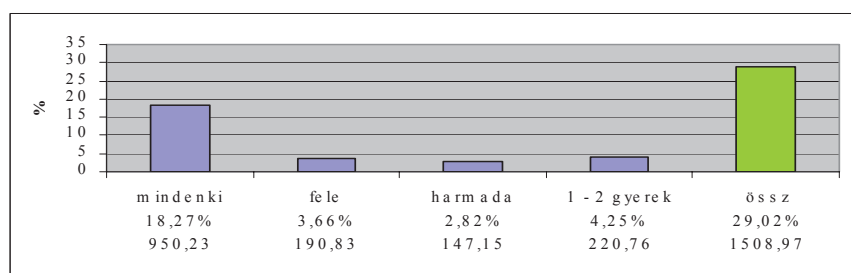
Az eszközhasználat során kiemelt szerepet kapott az úszódeszka (19%) és a lábbója (6%), míg a többi, egyéb oktatási segédlet (labda, merülő, lebegő tárgyak épphogy csak megjelentek a foglalkozásokon.

Fontos még megemlíteni, hogy kizárólag játék során kerültek elő. Összességében az úszást oktató személyek az órák 29%-ában használtak valamiféle didaktikai segédeszközt. 60 perces óra tekintetében, ez közel 17 percnek felel meg.

1. diagram: Az úszófoglalkozásokon használt oktatási eszközök előfordulásának %-os aránya

A megfigyelési lapon azt is rögzítettük, hogy hány oktatási eszköz jelenik meg az úszófoglalkozáson, hiszen egy adott időpontban nem mindenkinél van például deszka, sőt gyakran előfordult, hogy 4 darab jutott egy húszfős osztálynak. Ideális és ritka az a helyzet, mikor minden gyereknek jut segéd-eszköz. Leginkább úszóedzők és néhány oktató tudja csak biztosítani ezeket a feltételeket. Az általános iskolák tekintetében, ha már pár deszka rendelkezésre áll, akkor elégedettek lehetünk. Így viszont a 29%-os eredmény nem ad reális képet a gyerekek eszközhasználatáról. Ezekből vizsgáltam, hogy a tanulók hány százalékának jut segédeszköz (mindenkinek, felének, harmadának, vagy csak egy-két gyereknek). A 2. diagramból szembetűnik, hogy az úszásórák mindössze 18%-ában, ami hozzávetőlegesen 11 percnél felel meg (60 perces óra tekintetében) jut a gyerekek közül mindenki segédlet.

2. diagram: Az úszófoglalkozásokon használt oktatási eszközök előfordulásának %-os aránya a tanulók számával arányosan

A megfigyelések során 32 kisvízes és 31 mélyvízes úszásóráról gyűjtöttünk adatokat. Az eszközhasználat ennek tekintetében nem mutatott éles eltérést. Míg kisvízben 28%-os, addig mélyvízben 22%-os értékeket kap-

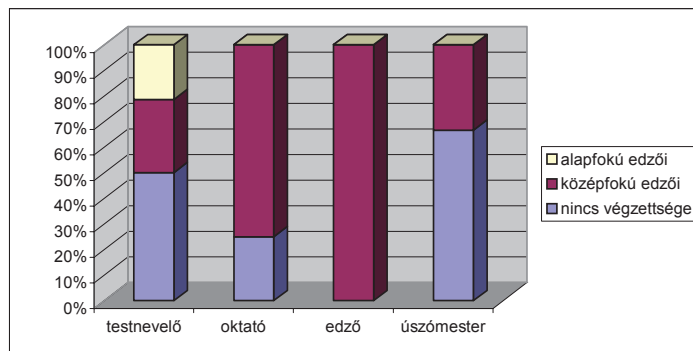

tunk. Ez abból következhet, hogy mind kis-, illetve mélyvízben az egyes didaktikai feladatok (gyakoroltatás, vízhez szoktatás, új anyag feldolgozás) nagyjából hasonló módon igényli az eszközhasználatot.

Jelentősebb különbségek mutatkoztak viszont mind a nemek, mind pedig a képesítés tekintetében. A nőknél 38%-os, a férfiaknál pedig 17%-os volt az oktatási eszközök használata. A százalékos értékekből megállapíthatjuk, hogy a női oktatók gyakrabban alkalmaznak oktatási segédleteket. Az úszást oktató személyek képesítésével és végzettségével, tudásával kapcsolatos információkhoz kikérdezés segítségével jutottunk. A képesítéssel kapcsolatos adatai a minta összetételénél (1. táblázat) található. A vizsgálat alanyaitól azt is megkérdeztem, hogy honnan származik úszással kapcsolatos tudásuk. A testnevelő tanárok 50%-a közép- vagy alacsonyfokú edzői képesítéssel rendelkezik, míg 50%-nak nincs speciális úszással kapcsolatos képesítése, így főiskolai-egyetemi tanulmányaik ismeretanyagára (100% vallotta n=14) és a gyakorlatból szerzett tudásukra hagyatkoznak (71%). Szakkönyveket pedig 21%-uk forgat. Ami aggasztó, hogy az úszásoktatók 25%-nak és az úszást oktató úszómesterek 66%-nak nincs úszással kapcsolatos végzettsége (ld. 3. diagramm). Mivel ők sem pedagógiai, sem speciális módszertani képzésben nem részesültek, így csak tapasztalataikra, egyéni önképzésükre vannak utalva. Ezt a hiányosságot pótlandó, a Magyar Úszó Szövetség (MUSZ) kezdeményezése. A MUSZ 2001/97. számú határozatának megfelelően 2002. szeptember 1-jétől bármely területen, legyen az egyesületi, iskolai, tanórán kívüli vagy rekreációs tevékenység keretein belüli, úszást csak azok oktathatnak, akik úszóoktatói licenccel rendelkeznek. A MUSZ célja bizonyos szempontból érthető, hogy az úszásoktatás területéről kiszűrje a szakképesítés nélkül dolgozókat. „...minden úszásoktatással foglalkozó szakembernek államilag elismert végzettséggel kell rendelkeznie.” Más szempontból viszont a kezdeményezéssel szemben felmerül a kérdés, hogy az általános iskolában dolgozó pedagógusok, akik úszást oktatnak megfelelő mértékben informáltak-e a licenccel kapcsolatosan és milyenek a lehetőségeik ennek megszerzésére. Vizsgálatunk során természetesen ezekre a kérdésekre is kerestük a választ. A vizsgálati mintánkban összesen 6 fő rendelkezett úszóoktatói licenccel (4 úszásoktató, 1 úszóedző, 1 úszómester) a testnevelő tanárok közül pedig senkinek nem volt ilyen végzettsége.

A választ megkaptuk. Azok a testnevelők, akik úszást oktatnak, nem megfelelő mértékben informáltak az úszóoktatói licenccel kapcsolatosan, sőt nagy hányaduk (65%, n=14) még soha nem hallott róla. Megemlíteném azt is, hogy az úszást oktató szakemberek, főleg vállalkozás keretein belül dolgozók, nagyobb mértékben motiváltak a licenc megszerzésére, ezért a jövőben talán nagyobb valószínűséggel vesznek majd részt a képzésen, mint a testnevelő tanárok. Véleményem szerint ez hátrányosan befolyásolja az

úszásoktatás általános iskolai helyzetét. A testnevelők 14%-a vallotta, hogy a későbbiekben szeretné megszerezni a licencet, 14%-uk még nem tudja biztosra és 72% biztos abban, hogy nem akarja megszerezni ezt a végzettséget. A többi vizsgálati személy (oktatók, edzők, úszómesterek) közül, kik még nem rendelkeztek licenccel (n=8) csak egy állította, hogy a későbbiekben sem kívánja megszerezni azt.

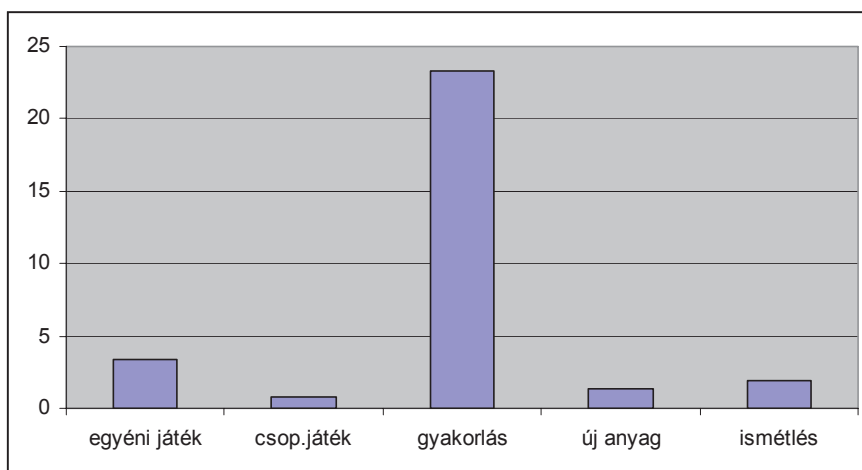
3. diagram: A vizsgált személyek úszással kapcsolatos végzettsége

A kutatás elején szerettem volna meghatározni, hogy az eszközök előfordulásának gyakorisága hogyan függ össze egyes órátípusokkal. Természetesen az úszófoglalkozásokon is van tiszta játékorá, gyakoroltató, új ismeretet feldolgozó óra, de mivel az általunk megfigyelt úszásórák többsége vegyes típusú óra volt, ezért a megfigyeléseink erre nem adtak lehetőséget. Jóval több úszásóra rögzítésével tudtam volna kiküszöbölni ezt a hiányosságot. Így viszont arra az elhatározásra jutottunk, hogy megvizsgáljuk az úszásórák szerkezetében, hogy miként jelenik meg az órán a játék, a gyakorlás, az ismétlés stb. (2 táblázat). Megfigyeléseinkből megállapítottuk, hogy a megfigyelt úszásórák zöme gyakorlással telt.

Gyakorlás	53,7%
Játék	14,5%
Új anyag feldolgozása	7,1%
Ismétlés	5,3%
Egyéb	15%
Szervezési feladatok	2,1%
Értékelés	2,28%

2. táblázat

Az eszközhasználatot jelentősen befolyásolja a didaktikai feladat. Elemeztük, hogy ellenőrzés, értékelés, játék, új anyag tanítása, ismétlés, gyakoroltatás során milyen szerepet kapnak a segédeszközök. Gyakoroltatás során alkalmaztak az oktatók leginkább eszközt (23%, n=53). Érdekesnek bizonyult, hogy új anyag tanításakor (1,37%) és ismétléskor (1,87%) az úszást oktató személyek egyáltalán nem, vagy csak elenyésző mértékben használnak segédleteket. A játéktevékenységet megfigyeléseink során két részre bontottuk, hiszen lényeges különbség van, mikor a gyermekek önállóan játszanak, vagy mikor speciális céllal végzik a játékfeladatot. Egyéni játék kategóriájába tartozott, mikor a tanuló önállóan, egyénileg, minden megkötés nélkül játszik. Általában az óra elejére és végére kerültek ezek az egyéni szabad játékok, ahol a tanuló választhatott az órán használt eszközök közül, és azzal játszhatott. Itt kerültek elő azok a speciális eszközök, melyeket megfigyeléseink során a tanulók kizárólag csak a játéktevékenységben használtak (labda, vízpisztoly, szörfdeszka, polifóm rúd, lebegő tárgyak, merülő tárgyak). A csoportos játék kategóriájába a tanár által szervezett közös feladatok tartoztak. Megfigyeltük, hogy a megfigyelt személyek szinte alig használnak eszközt a csoportos játékokban. Az eszközhasználat inkább a tanulók egyéni játékaire korlátozódott (4. diagram).

4. diagram: A segédeszközök használatának megoszlása az úszófoglalkozások egyes részében

Összegzés

A megfigyelések eredményeiből azt a következtetést kellett levonnom, hogy a didaktikai eszközök nem kapnak elég szerepet az úszófoglalkozáso-

kon. A taneszközök közül szinte kizárólag az úszódeszka kap főszerepet, míg számos hasznos tárgy (hullahopp karika, labda, lebegő és merülő tárgy) kimarad az oktatásból. Az eszközök használata bizonyos didaktikai feladat felé tolódik el. Míg gyakoroltatás során jelentős szerepet játszanak, addig számos fontos esetben, mint például új anyag feldolgozásánál, ismétlésnél, sőt még a játéknál sem kapnak elég teret.

Fontos megemlíteni, hogy bármennyire is hangsúlyozom az oktatási eszközök szerepét és hatékonyságát az oktatási folyamatban, azt viszont kiemelném, hogy nem az egyetlen és kizárólagos feltétele a jó és hatékony úszásoktatásnak. Vannak olyan oktató pedagógusok, kik segédletek nélkül is tökéletesen megtanítják tanítványaikat úszni és megszerettetik velük ezt az idegen közeget. Csak egy lehetséges módját kívántam vizsgálni és feltérképezni a hatékony úszni tanításnak. Tény viszont, hogy az oktatási eszközök segítik mind az oktató, mind pedig tanítványa munkáját. „A taneszközök az oktatási folyamatban változatos funkciókat láthatnak el: motiválás, ismeretnyújtás, szemléltetés, rendszerezés, gyakorlás, ismétlés, rögzítés, ellenőrzés, a tanulás irányítása. A taneszközhasználat a pedagógus oktató-nevelő munkáját segítheti, kiegészítheti, fokozhatja, szimulálhatja, helyettesítheti, új dimenzióba helyezheti. A taneszközök a tanulót aktivizálják, motiválják, tevékenységét serkentik, kiegészítik, fokozzák, irányítják, ellenőrzik, értékelik. Mindezen funkciók, lehetőségek, csak tervszerű, átgondolt, tudatosan tervezett, praktikus kivitelezett taneszközök segítségével és azok szakszerű felhasználása során valósulnak meg.” (8)

Irodalom

NAGY J.: XXI. század és nevelés (Osiris Kiadó, Bp. 2000., 31. o.)

NAGY S.: Az oktatás folyamata és módszerei (Bp. 1993., 54 o.)

LeWy Planning the School Curriculum (Párizs, UNESCO, 1977.)

TOMPA (1997) In.: Bátor Zoltán–Falus Iván (szerk.): Pedagógiai Lexikon (Keraban Kiadó, Bp.)

TOMPA (1997) In.: Bátor Zoltán–Falus Iván (szerk.): Pedagógiai Lexikon (Keraban Kiadó, Bp., 451. o.)

TÓTH Á.: Úszás Oktatás (Bp. 2002., 45. o.)

PETRINÉ FEYÉR JUDIT: Az oktatási eszközei, tárgyi feltételei; In. (szerk.: Falus Iván): Didaktika (342. o.)